

Piotr Głogowski

Rozwój kultury epigraficznej ludów bliskowschodnich w okresie grecko-rzymskim: Studium przypadku południowego Lewantu (Fenicia, Judeo-Palestyna i Zajordania).

Jednym z najważniejszych źródeł historycznych, jakim dysponujemy dziś do badania starożytności grecko-rzymskiej, są teksty wyryte w kamieniu (albo w jakimś innym materiale trwałym). Zauważyć możemy jednak, że nie wszystkie zachowane inskrypcje pochodzą z jednego okresu i liczba zabytków wytworzonych w poszczególnych wiekach się różni. Najprawdopodobniej odzwierciedla to różne natężenie z jakim wystawiano inskrypcje w różnych okresach. To zróżnicowanie w występowaniu inskrypcji jak i rozwój odmiennych rodzajów inskrypcji (dedykacje, epitafia, honoryfikacje etc.) na przestrzeni wieków każe myśleć o nich nie tylko jako napisach i spisanych treściach, lecz również jak o zjawisku kulturowym. Dlaczego wystawiano inskrypcje? Dlaczego przybierały one takie a nie inne formy? Dlaczego niektóre społeczności w świecie grecko-rzymskim wystawiały ich w niektórych okresach mniej lub więcej, a inne wcale? Wszystkie te zagadnienia odnoszą się do tzw. kultury epigraficznej. O ile zjawisko to stanowi przedmiot badań już od kilku dziesięcioleci stanowi, wciąż pozostaje wiele zagadnień wymagających pracy na tym polu.

W niniejszym projekcie pragnę zająć się zagadnieniem rozwoju kultury epigraficznej w południowym Lewancie w okresie grecko-rzymskim, czyli na obszarach położonych we wschodnim basenie Morza Śródziemnego obejmujących takie krainy jak Fenicia, Judeo-Palestyna i Zajordania (tereny dzisiejszego Libanu, Izraela, oraz częściowo Jordanii i Syrii). W tym celu zamierzam zebrać wiadomości o wszystkich inskrypcjach z południowego Lewantu powstałych w okresie grecko-rzymskim. Zebrane wiadomości posłużą m.in. do sporządzenia tzw. krzywej epigraficznej, czyli wykresu przedstawiającego liczbę inskrypcji datowanych na poszczególne wieki. Sporządzę szereg krzywych epigraficznych, które pozwolą prześledzić rozwój poszczególnych cech materiału epigraficznego, np. zastosowanie poszczególnego języka w tekstach inskrypcji czy też występowanie pewnych typów inskrypcji. Sporządzenie odrębnych krzywych epigraficznych zarówno całego regionu jak i dla poszczególnych jego podregionów pozwoli stwierdzić, czy rozwój kultury epigraficznej ludów lewantyjskich przebiegał jednakowo na całym obszarze Lewantu, czy też rozwój ten cechował się różną dynamiką zależnie od podregionu. Co więcej, wiadomości jakie płyną z analizy krzywej epigraficznej wymagają osadzenia na swoim właściwym tle historycznym. W tym celu należy zestawiać ze sobą krzywą epigraficzną i materiał epigraficzny z wiadomościami płynącymi z innych źródeł. Aby to osiągnąć, zamierzam uwzględnić ustalenia innych uczonych zajmujących się historią Lewantu południowego - przykładowo, zadać można pytanie czy wzrost liczby inskrypcji w poszczególnym wieku związany jest w jakiś sposób z położeniem politycznym, społeczno-gospodarczym czy też przemianami kulturowymi zachodzącymi w tym samym czasie. Odpowiedzi na to pytanie udzielić można jedynie w oparciu o badania kultury epigraficznej i innych dziedzin takich jak badania sytuacji politycznej czy życia gospodarczego w danym okresie. Uwzględnienie tła historycznego pozwoli być może prześledzić czynniki, które prawdopodobnie wpłynęły na kształt krzywej epigraficznej i na rozwój miejscowej kultury epigraficznej. Tym samym pozwoli to ustalić powiązania wielkich przemian historycznych z przemianami kulturowymi.

Jak do tej pory kultura epigraficznego społeczeństw zamieszkujących te obszary w starożytności spotkała się z bardzo ograniczonym zainteresowaniem innych uczonych, którzy bardzo często zdają się postrzegać inskrypcje jedynie jako źródło wiadomości płynących z napisów, bez uwzględniania ich jako całego zjawiska kulturowego. Rzadko również starano się badać razem inskrypcje semickie i grecko-lacińskie. Mój projekt ma za zadanie przezwyciężyć te ograniczenia w celu całościowego spojrzenia na kulturę epigraficzną ludów lewantyjskich w długim okresie między podbojem perskim i nadejściem Islamu - tak szerokie ramy czasowe pozwolą uwzględnić pełnię procesu rozwoju tej kultury epigraficznej (okres ten nazywam grecko-rzymskim ze względu na rosnące znaczenie greckiej kultury epigraficznej w Lewancie, która pojawiła się tam już w czasach panowania perskiego a greka jako najważniejszy język inskrypcji z tego obszaru przetrwał aż do końca panowania rzymskiego na Bliskim Wschodzie). Spodziewanym efektem mojego projektu jest szereg artykułów naukowych, które pozwolą na lepsze zrozumienie przemian kulturowych zachodzących w Lewancie południowym w tym czasie. Ze względu na szerokość proponowanego ujęcia, mam nadzieję, że wnioski płynące z mojej pracy przydadzą się również innym uczonym zajmującym się dziejami tego obszaru.